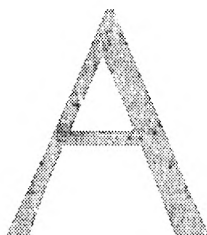

KAM S NÍ?

no, skutečně mám na mysli "transformaci" našeho školství. Nejprve vítězně vytlačila za souhlasu většiny "reformu" obtěžkanou dědictvím minulých asociací a aktuálně nepříjemnou představou radikální systémove změny. Jakobínství se u nás jaksi nedaří.

"Transformace" má velkou naději. Slibuje postupné kroky, slibuje spíše odstraňování překážek v životě škol než zavádění nových směšných konstrukcí. Rozjely se pracovní týmy, které se věnují jednotlivým stupňům škol, zaznamenali jsme snahu urychlit inovaci legislativy. Pravda, tyto pokusy zatím vyznívají dost neúspěšně. Ale "transformace" je tu od toho, abychom mohli zůstat v klidu. Vždyť to znamená postupnou přeměnu, a při té nelze stavět přesné termíny obratu či změny.

Současná situace, zdá se, nahrává přesvědčení, že hlavní je vytvořit podmínky pro nerušený život ve školách. Pozornost se zaměřuje na **legislativu** a na otázky **přehlednosti finančních toků** ve školství.

Zdá se, že obě otázky dohromady zastírají otázku podstatnější: jakou chceme školu, k výchově jakého občana? Nejde o přesnou definici utopické vize nebo o nějaké plánování. Jde o celkovou koncepci (nejen jednoho vzdělávacího stupně či jednotlivých stupňů zvlášť). Učitelé žijí v určitém informačním vakuu. Vědí už zhruba, co představuje projekt "Obecná škola". Nevědí, spíše se táží, co má znamenat pojem "občanská škola". Ptají se sami sebe, co se vlastně stane se "školou základní". Jaká situace v základním zadání učitelského poslání nastane masivnějším zaváděním 8letých a 6letých gymnázií? Jaké budou návaznosti mezi jednotlivými stupni a typy škol? Je to řada otázek souvisejících s vývojem celé společnosti (nejen s její stratifikací), na které chybí odpovědi.

Každá zvlášť pak tyto otázky mohou vytvářet nebezpečné iluze, že jejich vyřešením se vyřeší obsahové problémy školy. Jasná legislativa je samozřejmě důležitá. Nejde však jen o délku vzdělávání a vymezení nových pojmů (akreditace vzdělávacích programů, právní subjektivita apod.). Jde o změnu charakteru vzdělávání a jeho obsahu. Chceme školu výkonovou, "tržní", finalizovanou, adaptovanou požadavkům a potřebám společnosti mimo školu, nebo školu poskytující základ vzdělání a rozumění souvislostem? Máme se věnovat vymezení standardů a starat se o žádoucí, aktualizovanou obměnu učiva s důrazem na celostátní (národní) kurikulum? Jak se pak bude v praxi řešit podivný nesoulad mezi touto podřízeností státní garanci (do značné míry nutnou) a proklamovanou volností a autonomií související s právní subjektivitou?

Vždyť je bláhové se domnívat, že subjektivita se týká jen nákupů učebnic, rozdělování financí na školy a přispívání na školní výlety. Psychologicky svádí k autonomnímu chování a rozhodování vedení školy i učitelů.

Způsob financování je také jen zdánlivě technickou záležitostí ekonomů. Zasahuje i způsob pedagogického myšlení. Nedávné protesty proti financování škol obecními úřady a na první pohled nejasný odpor proti zjednodušení finančních toků prozrazuje víc než jen obavy ze zneužití školské kapacity v obecním rozpočtu pro jiné účely. Prozrazuje především větší obavu z lokální moci než z moci centrální. Prozrazuje též, že ve vztazích škola - lokální komunita je hodně citlivých míst. Otevření škol je samozřejmě riskantním krokem. Bylo by laciné obvinit školy z uzavřenosti a z toho, že se bojí "pohledů zvenčí". Širší, opravdu zdůvodněná a také pedagogicky přínosná spolupráce školy s lokálními institucemi je velmi náročná. Je obtížné ji koncipovat, a vůbec není jasné, co vše udělat, aby to nebylo jen prázdné heslo teoretiků. A přiznejme si, že "školská politika" obcí a regionů nepatří právě k nejsilnějším stránkám volebních programů, ani obecní politiky.

Přitom nelze vycházet jen z postojů a přání učitelské obce či odborných týmů. Důležitou složkou systému jsou přece i žáci a jejich rodiče. Jejich hlas je málo slyšet. Nedávná anketa mezi rodiči žáků ZŠ v jednom z pražských obvodů ukázala jejich značný **kozervatismus**. Většina rodičů odmítala dílčí inovace (např. zavedení prvků slovního hodnocení a snížení role tradiční klasifikace) a vyjadřovala přání zachovat tradiční distribuci rolí školy a rodiny. Zájem o "pronikání" do školy a možnost spoluúčasti na její změně zevnitř byl spíše malý. Každý by si měl hlídat své, a vzájemně bychom si neměli do věci mluvit. Při sdělování výsledků ankety na jedné ze ZŠ obvodu bylo možné mezi učiteli zaznamenat uspokojení: "Máme to ale rozumné rodiče". Stranou zůstaly jen chvíli předtím zmíněné stížnosti na nezáměr rodičů o dění uvnitř školy, o chování žáků a o podmínky, za jakých probíhá vyučování.

Na školách se také kritizuje instituce školských rad, její nedostatečné fungování a malý vliv. Mluví se o tom, že se jich zmocnili reprezentanti obecního úřadu a školského úřadu. Přitom školy spíše odmítají iniciovat rodičovskou participací podporou vzniku Rady školy a podněcovat její činnost. Nechtějí prý organizovat něco "shora". Hlas rodičů pak leckdy při důležitých jednáních chybí.

Zdá se, že se nám pedagogické problémy vracejí oknem, když se za nimi zavřely dveře médií. Je zřejmé, že právě to mohou být témata, kterými by se měli zabývat výzkumníci a učitelé. Témata učitelské profese dnes, míra autonomie a prosazování její svěbytné verze v každodenním životě, témata otevřenosti instituce a života školy mohou být legitimními badatelskými tématy. I proto bychom jim měli věnovat v budoucnu náležitou pozornost. Právo na vyjádření svého hlasu ovšem nemohou mít jen badatelé, kterých je u nás spíše méně, než by bylo žádoucí.

Stanislav Štech